

Μερικές, καθυστερημένες, σκέψεις για τη γιορτή που πέρασε και δυστυχώς δε γιορτάσαμε.

**«Τούτο το λόγο θα σας πω, δεν έχω άλλο κανένα,
μεθύστε με τ' αθάνατο κρασί του Εικοσιένα»**

Με τα λόγια αυτά ο Παλαμάς εμπύχωνε τους Έλληνες που δοκιμάζονταν από την πείνα και τις κακουχίες της Κατοχής να ξεσηκωθούν και να λευτερωθούν. Τα λόγια αυτά είναι ικανά, ακόμα και σήμερα, 199 χρόνια μετά την Επανάσταση του '21, να γεφυρώσουν το χάσμα του χρόνου που μας χωρίζει από τη σημαντικότερη, στιγμή της νεότερης ιστορίας του ελληνισμού.

Αντίθετα με τις άλλες επετείους, που τους ήρωές τους τούς γνωρίσαμε, μας μίλησαν, ή τους έχουμε ακόμη ανάμεσά μας, αυτή της 25ης Μαρτίου στέκει χρονικά απομακρυσμένη, πιο κοντά στη σφαίρα του μύθου παρά της ιστορίας, κι όμως προσδιορίζει την εθνική μας ταυτότητα και τη συλλογική μας ψυχή πιο ρητά και καθοριστικά από κάθε άλλη. Και τούτο, γιατί στάθηκε η ωριμότερη στιγμή αφύπνισης της εθνικής συνείδησης ενός λαού υπόδουλου για τετρακόσια χρόνια και, συνάμα, η απαρχή της δημιουργίας ενός εθνικού κράτους, του πρώτου στη βαλκανική χερσόνησο, που ακόμα μετρά μέρες ελεύθερης ζωής. Για το λόγο αυτό, χρειάζεται να αποτιμήσουμε σωστά το χαρακτήρα και τη σημασία της Επανάστασης του 1821.

Ο χαρακτήρας της Επανάστασης ήταν καταρχήν εθνικοαπελευθερωτικός· πρόκειται για την Εθνική μας Παλιγγενεσία. Η Επανάσταση του 1821 εντάσσεται ιστορικά στον κύκλο των μεγάλων εθνικών επαναστάσεων που κλονίζουν την Ευρώπη στις αρχές του 19ου αιώνα., σαν ένα κύμα αντίδρασης στις πολυεθνικές αυτοκρατορίες και τη συντηρητική, αντιδραστική Ιερά Συμμαχία, που φρόντιζε για τη διατήρηση του πολιτικού status quo, και κάτω από την επίδραση του Ρομαντισμού αφενός, που αναγορεύει το Λαό σε υπέρτατη και διαχρονική αξία, και της Γαλλικής Επανάστασης αφετέρου, που αναγνωρίζει το έθνος ως πηγή όλων των εξουσιών σε μια πολιτεία. Το διατυπώνει ξεκάθαρα ο ίδιος ο Κολοκοτρώνης: «Η Γαλλική Επανάσταση και ο Ναπολέων έκαμε, κατά τη γνώμη μου, να ανοίξει τα μάτια του κόσμου». Το ιδεολογικό υπόβαθρο της Επανάστασης και την οικοδόμηση της έννοιας του ελληνικού έθνους ανέλαβε ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός.

Ήταν, όμως, η Ελληνική Επανάσταση παράλληλα και αγώνας κοινωνικο-πολιτικός. Το σύστημα τοπικής αυτοδιοίκησης που εφαρμόστηκε στον ελλαδικό κορμό κατά τα χρόνια της σκλαβιάς, το οποίο στηριζόταν στο θεσμό των κοινοτήτων, που αυτοδιοικούσαν μερικώς από τον προεστό, δημογέροντα, ή κοτζάμπαση, αφενός επέτρεψε στους Έλληνες να αποκτήσουν χρήσιμη πείρα σε θέματα διοίκησης, αφετέρου όμως δημιούργησε ισχυρές κοινωνικές αντιθέσεις και συνέτεινε στην ταξική συνειδητοποίηση των υποδούλων: οι κοτζαμπάσηδες απέκτησαν πολιτική δύναμη και πείρα και, συχνά, πλούτισαν καταχραζόμενοι τα χρήματα του λαού. Έτσι, στα τετρακόσια χρόνια της σκλαβιάς του ο απλός λαός δεν είχε να αντιμετωπίσει μόνο τον οθωμανό μπέη ή τον αγά, αλλά και τον έλληνα κοτζάμπαση ή τον τοκογλύφο, τα κοινωνικά στρώματα της εγχώριας αριστοκρατίας, που συχνά του φέρνονταν πιο σκληρά κι από τους Τούρκους.

Ο πολύς λαός αδυνατεί ή αρνείται να πληρώνει φόρους και καταφεύγει στα βουνά. Είναι οι περίφημοι κλέφτες, που μαζί με τους αρματολούς, δημιούργησαν τους πρώτους πυρήνες ελεύθερης επαναστατικής αντίδρασης μέσα στην πανίσχυρη οθωμανική αυτοκρατορία και αποτέλεσαν αργότερα την ένοπλη πρωτοπορία του αγώνα της ανεξαρτησίας.

Αυτή η κοινωνικοπολιτική διάσταση του Αγώνα αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι συστρατεύονται με τους Έλληνες και Βλάχοι, Μολδαβοί, Βούλγαροι, Αλβανοί, Σέρβοι, Τσιγγάνοι και άλλοι· το όραμα, άλλωστε, του Ρήγα ήταν να γκρεμίσουν την οθωμανική τυραννία από κοινού όλοι οι υπόδουλοι σε αυτήν λαοί και να δημιουργηθεί ένα ομόσπονδο κράτος στα Βαλκάνια. Γι' αυτό και η Ελληνική Επανάσταση δεν εξελίχθηκε σε αστική επανάσταση, όπως ήταν η Γαλλική και άλλες επαναστάσεις που εκδηλώνονταν τότε στην Ευρώπη. Ο κοινωνικός, όμως, χαρακτήρας της υποβαθμίστηκε και σκόπιμα αποκρύφτηκε από τους πρωτεργάτες της, ώστε να μη θεωρηθεί από την Ιερά Συμμαχία ως κίνημα ριζοσπαστικό και ανατρεπτικό. Οι κλέφτες μετατράπηκαν σε εθνικό στρατό.

Η ιδεολογική προετοιμασία και η συγκρότηση στρατιωτικής δύναμης ήταν δύο προϋποθέσεις για το ξέσπασμα της Επανάστασης. Η τρίτη προϋπόθεση ήταν η οργάνωση. Προς αυτήν την κατεύθυνση εργάστηκε η Φιλική Εταιρεία, που με άκρα μυστικότητα στρατολόγησε στους κόλπους της μεγαλέμπορους, караβοκύρηδες, κληρικούς, ακόμα και προεστούς.

Έτσι ο σπόρος της λευτεριάς έπεσε και, αφού ποτίστηκε με το αίμα χιλιάδων αγωνιστών, ρίζωσε στις ψυχές των Ελλήνων αλλά και των Ευρωπαίων, που παρακολουθούσαν ένα λαό να μάχεται με αμείωτη ένταση για τα δίκαια αιτήματά του. Για να δουν όμως οι Έλληνες τις θυσίες τους να αποδίδουν καρπούς, χρειάστηκε να περάσουν κοντά δέκα χρόνια. Αλλά και τότε ακόμα οι καρποί αυτοί υπήρξαν φτωχοί κι όχι αντάξιοι του αγώνα. Η Ελλάδα ανακηρύσσεται κράτος ανεξάρτητο το 1830 με περιορισμένα σύνορα και επιβάλλεται σε αυτή το καθεστώς της μοναρχίας, αντίθετα στις μέχρι τότε αποφάσεις των Εθνοσυνελεύσεων των Ελλήνων. Το ελληνικό κράτος, το πρώτο που κέρδισε την ανεξαρτησία του από την οθωμανική αυτοκρατορία μετά από γενικευμένη από το λαό Εθνική Επανάσταση, ξεκινά την ιστορική του πορεία καταχρεωμένο, με περιορισμένες δυνατότητες, με το λαό διχασμένο και εξαρτώμενο από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Μπορούμε όλοι να αναλογιστούμε σε ποιο βαθμό αυτή η συνθήκη γένεσης του νεοελληνικού κράτους καθόρισε τη μοίρα του και την ιστορική του πορεία και εξηγήει τη σημερινή μας κακοδαιμονία...

Εκτός, όμως, από πικρές διαπιστώσεις για de facto διαμορφωμένες καταστάσεις και μη αναστρέψιμες, από τον Αγώνα του '21 μπορούμε να συναγάγουμε και συμπεράσματα γόνιμα κι απαραίτητα για να πορευτούμε στο μέλλον, που θα μας βοηθήσουν να διαμορφώσουμε την πρέπουσα στάση απέναντι σε μια εθνική και ιστορική κληρονομιά, που μας καθηλώνει άλλοτε με το να μας κάνει περήφανους, ώστε να αρκούμαστε σε περασμένους αγώνες κι ανδραγαθήματα όχι δικά μας, κι άλλοτε με το να τη νιώθουμε βάρος και πρότυπο άφταστο κι αξεπέραστο. Πρέπει, λοιπόν, να συνειδητοποιήσουμε τι μας μένει από τα χρόνια και τα γεγονότα εκείνα.

Μας μένει πρώτα απ' όλα η επίγνωση ότι κάθε πέτρα και κάθε σβώλος χώματος τούτης της γης είναι κερδισμένος κι όχι χαρισμένος, είναι ποτισμένος με τον ιδρώτα του καθημερινού μόχθου και με το αίμα του αγώνα για τη λευτεριά και την τίμια ζωή και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Μας μένουν, ακόμα, οι αξίες πάνω στις οποίες στηρίχτηκε το εγχείρημα της επανάστασης: η συλλογική δράση και η κοινωνική αλληλεγγύη. Η υγειονομική κρίση που μαστίζει την ανθρωπότητα σήμερα, είναι και κρίση ιδεολογική και θα καταστεί και κρίση ταυτοτική για την ελληνική κοινωνία. Η κοινωνία αυτή, που επιβίωσε στις αντίξοες συνθήκες της σκλαβιάς χάρη στην αλληλεγγύη που της εξασφάλιζε η κοινοτική της οργάνωση, που διεκδίκησε και πέτυχε την πολιτική ελευθερία της πριν από 199 χρόνια όταν συνειδητοποίησε την αναγκαιότητα υπαγωγής του ατομικού στο συλλογικό συμφέρον, σήμερα είναι αντιμέτωπη με μια νέα διολίσθηση των όρων του ιδιωτικού και του δημόσιου, βρίσκεται σε ένα ιδεολογικό κενό.

Πρέπει να βγούμε αλώβητοι από τη σημερινή κρίση και να ξανασταθούμε ως κοινωνία στα πόδια μας. Ας στραφούμε στην Επανάσταση του '21 για να αποφύγουμε ό,τι υπονομεύει τη ζωή μας. Ας στραφούμε στην Επανάσταση του '21 για να βρούμε τους οδηγούς μας: τη συνείδηση του ιστορικού μας χρέους, την άρνηση της αδικίας και τη διεκδίκηση του δίκιου, τη συνένωση όλων των αδικημένων ανεξάρτητα από την εθνικότητα και την καταγωγή, για την ενίσχυση της συλλογικής συνείδησης, για τη συλλογική δράση, για μια κοινωνία των όλων, των ίσων, των διαφορετικών.

Παναγιώτης Ψύλλας

Δ/ντης 27^{ου} Δ.Σ. Νίκαιας